

ՄԵԼՈՒ

ՀԱՆԴԵԱՍ ԿԻՍԼՈՒԲԱՆԷՆՑ

ՀԵՒՇՐԱՆՈՅ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ,
ԴՐԱԳԻՏԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԱՌԵՏԻՏԱԿԱՆ

ԵՒ

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ԳԻՏԵԼԵԱՅ

ԹԻՒ 16

31 ՕԴՈՍՏՈՍ

ԽՐԱԽՐԻՄՄ ՏԱՐԻ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԵՐԸՆԻ Ռ. ԲԻՒՐՔՆԵՆ

— 1858 —

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILIP H. RAVEN

PROFESSOR OF ENGLISH

AND OF COMPARATIVE LITERATURE

CHICAGO, ILL.

1918

1918

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILIP H. RAVEN

PROFESSOR OF ENGLISH

1918

Մ Ե Ղ Ո Ւ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԵՄՍԵԱՅ

թիւ 16 1858 ՕԳՈՍՏՈՍ 31

ՎԵՆՈՒՆ ԵՄՈՒՍԵՆՈՒԹԵՆ

Պուտարքոս, առ. Պօրիպնոս եւ առ. Ներիտիս իմդայ:

Հիմայ, որ Սեռեսի քրմահին ձեզ երկուքնիդ ալ առաջապի սեճեակին մէջ վրակելեն խտեւ, երկրին օրինաց պատուիրած արարողութիւնը կատարեց ձեր վրայ, կը կարծեմ թէ հարկ է մտնել այս օրէնքին մտքին մէջ. եւ նպատել ձեր երջանկութեանը, ձեզի ուղղելով օգտակար եւ յարմար խրատներ, միայնորութիւնը պնտացնող: Երաժշտական եղանակներուն մէջ. հատմ'ալ կայ, որ (իբօդոն) կը կոչվի, վասն ի ճիւղուն իրենց մատակին մերձեցալոս փոխաբ կ'ազդի: Եղնակս բարոյականը, մարդոց ստուած այնչափ կանոններուն մէջ, մասնաւոր կանոն մ'ալ ունի ամուսնութեան համար, որ ընտազ կարեւոր ալ չ'է: Սնոր խօսերուն զեղեկութիւնը մեծ գօրութեամբ կը ներգործէ իրենց կենաց ամեն օրերը: Ի միասին անցընելու առմամբ վաճ երկուս ըմբօսիներուն քստին եւ անոնց բնութիւնը առեկի քաղցր եւ ունեկի համար:

ՏԱՐԻ

բայր կ'ընէ : Ուստի եւ քաղեցի բոլոր այն զանազան կանոնները , զոր դուք ինէ ընդունեցիք , երբ ձեզի զիմաստասիրութիւնը կ'ուսցնէի . եւ զանոնք քանի մը բառական կարճ յղուածներու մէջ ամփոփեցի , որ ասով միտք պահռէլու ալ շատ դիւրին կ'ըլլան : Զանոնք ձեզի կը դրկեմ երկուքնուդ իբրեւ հասարակաց ընծայ մը , նախ աղաջելով զՄուսայս , որ ձեր քովը զան ընկերութեամբ Ափրողիտեայ եւ անոր օգնէն : Վասն զի անոնց զօրութիւնը չէր բէ միայն քնար մը կամ կիթառ մը կըղաղնակէ , այլ եւ խելացի եւ կանոնաւոր խօսքերով , ամուսնութեան մէջ խաղաղութիւն եւ ներդաշնակութիւն կը հաստատէ : Հիները Ափրողիտեայ արձանին քով , Հերմէսի արձանը կը դնէին , իմացնել ուզելով թէ ամուսնութեան զուարճութիւնները պերճախօսութեան օգնութեանը կարօտ են : Անոնց կըկցէին նաեւ Համոզման եւ շնորհաց արձաններն ալ , ուսցնելու համար ամուսիններուն որ բնաւ մէկ բան մը իրարմէ վեճով եւ կռիւով ստանալու չ'են , հապա , միայն համոզմամբ :

Սօղոն հրաման ըրած էր , որ կին մը , իր ամուսնոյն հետ կենակցելէն առաջ , սերկեւիլ ուտէ . իմացնել ուզելով , եթէ չ'եմ խաբւած , թէ կին մը ամեն բանէ առաջ , իր խօսքերուն մէջ քաղցրութիւն եւ շնորհք ղնելու է :

Պետրիայի մէջ , երբ հարսին երեսէն քօղը վար կ'առնեն , անոր գլխուն վրայ ծնեփէկէ (գուշ գօնմազ) պսակ մը կըդրեն . անոր համար որ այս տունկը փուշերով ծածկըված ցօղունի մը վրայ ամենաքաղցր պտուղ մը կը բերէ : Նոյնպէս այր մը , որ չըվհատիր ու նէղանար այն առանձին դժուարութիւններէն , որ ամուսնութիւնը իր ետեւէն կը բերէ սովորաբար , շուտ մը կը գտնէ իր կնոջմովն են քաղցր եւ են զուարճալի ընկերութիւնը : Այս առաջին տհաճութիւններէն սարսնողը կը նմանի անոնց , որ դեռ կանանց էղած ատենը խաղաղի որդոյց մը ճաշակելով , ալ հասունցած ատենն ալ չուզէ ճաշակել : Միւս կողմէն ալ , կիներն , որ սուջի բերան կրած նակառա-

կաթիւններէն խրտնած՝ կը զատվին իրենց այրէն, կը նմանին անոնց, որ Մեղուէն խայրըվելով, մեղրին խորիսիւք սրտմտութեամբ կը նետեն:

Ամուսնութեան առջի օրերը, պէտք է ջափագանց խնամքով զգուշանայ, ամեն անշատման սերմերէն. այլ եւ այլ մասերը նոր իրարու կցված կարասիքը դիւրութեամբ կը բայրայվի: Երբ ժամանակը անոր յօդուածները աղէկ մը կը հաստատէ, հագիւ երկարն ու հուրը կրնան անոր միաւորութիւնը քակել: Յարզը, բուրդի գնդակները, նապաստակի մորթը, շուտ կրակ կ'առնեն. բայց շուտ մը կը մարին՝ եթէ չըզրվի անոնց քով պինդ նիւթեր, ու անոր մարմինն ու անունդ կըլլան: Այսպէս, նոր ամուսնացելոց քով, արտաքին գեղեցկութեանց հրահրած սերը, որչափ առջի բերան ուծգին ըլլայ, արագութեամբ կ'անցնի, եթէ չը գտնէ առաքինի վարուց մեղմեկցվայելուչ կերակուր մը. ուրկէ կը ծնի մտերիմ եւ տեւեղական սէր մը:

Յուկը աւելի շուտ կըբռնըվի բունատոր կերպով. բայց կ'ապականվի ալ, այնպէս, որ կարելի չ'է գանի ստել Նոյնպէս այն կիները, որ իրենց ամուսինն իրենց հնազանդեցնելու համար, շուայութեամբ բունատորված հրապոյրը կը գործածեն, շուտ մը զանոնք անասնոց կը նմանցընեն եւ անոնց սիրտն ու իմացականութիւնը կ'ապականեն: Ողիսեսի ընկերները, որոնք իրեն կախարդութեամբը հպատակեցուցեր էր Սիւսէ՝ իրեն գուարճութեանց անօգուտ եղան: Այս խօզի եւ իշու փոխված անձերէն գուարճութիւն մը չըկրցաւ գտնել. բայց կարի ջափագանց սիրեց Ողիսեսը, որ իր բանականութիւնը եւ խելքը պահելու կարօղ եղած էր:

Այն կիները, որ աւելի կ'ուզեն անխելք ամուսիններ կառավարել, քան թէ խելացի ամուսիններու հնազանդիլ, անոնց կը նմանին որ աւելի սիրելի է իրենց կայրերու առաջնորդել քան թէ լուսաւոր ազր ունեցողներու ետեւէն եր-

բալ որ ճամբաները գիտեն . կիները չ'են կրնար հաստալ , որ բազիֆաէ , որուն ամուսինը բազաւոր մ'եր , բռնոն կրիւք տու մը սիրած ըլլայ . մինչդէռ կը տեսնեն կիներ , որ կը հաստեն խելացի է . պարկէշտ ամուսիններ , սիրահարվելու ամար այն անձանց , որ շռայլութեամբ է . հեշտութեամբ , քէ կը համարձակիմ ըսել , շուներու է . նոխազներու . վիճակը խաժ են :

Անոնք որ տկարութեամբ կամ երկիւղով իրենց ծիռն վրայ չ'են կրնար նետվիլ , գ'անոնք կ'ստիպեն մինչեւ գետինը խոնարհելու , որ դիւրութեամբ անոնց վրայ հեծնեն : Նոյնպէս , որ մէկ այրեր , ազնուական կամ հարուստ կին առնելուն հետեւ , իրենք ալ' ալ աւելի համեստ ըլլանուն տեղ կը ջանան զանոնք ցածընելու , աւելի աղէկ կ'առավարելու ուսով : Զ'են զգար քէ կնոջ մը վրայ ունեայու իշխանութեան ոչ , անոր արժանասիրութեանը ակնածութիւն ընելու է , նշալիս որ ծիռն բարձրութեան համեմատ ինքզինքը կարգի չը դնէ երասանակն ունողը :

Լուսինը արեւէն որջափ հեռու ըլլայ , այնջափ իր լոյսը ազդուութիւն է . պայծառութիւն ունի , քանի որ անոր մերհնայ , կը մըննայ ու կը խաւարի : Խելացի կին մը , ընդ հակառակն' իր ամուսնոյն մօտն եղած ատենըլ պիտի երեսնայ ու ալլի , է . անոր հեռու եղած ատենը իր տանը մէջ պիտի փակվի :

Հերոդոտոս սխալեցաւ . ըսելուն համար քէ կինը իր պատահանը ձգած ատեն , իր ամօրթածութենէն ալ կը զրկվի : Ինքնակառակն' այն ատենն է , որ պարկէշտ կինը իր ամօրթութիւնը կ'զգենու . է . երկու ամուսիններու անդրադարձը արեւի աղէկ չը յայտնը վիր ուրիշ բանով , երէ ոչ այն արգութեամբ , որ իրարու կ'ընծայեն :

Երկու ձայնէ բաղկացած ներդաշնակութիւն մը միշտ իր փճը ձայնին անունովը կը զրուցվի : Այսպէս բարեկարգ տան մէջ ամեն բան ներդաշնակութեամբ կը կատարվի երկու

ամուսիններու մէջ, բայց հոն կը տեսնուի, որ խրատն ու վարմունքի եղանակը այլին կը վերաբերի :

Արեւը գանի տարաւ հիւսիսի կողմը : Հովը որչափ սառնակութեամբ կը փչեր ճանապարհորդը, այնչափ իր վերարկուն կը սխմէր անոր ճգանց դէմ կենալու համար : Արեւը դառնալով, քիչ քիչ օդը տաքցուց . ճանապարհորդը անոր շառաիղներէն երվելով, քողուց իսկոյն վերարկուն ալ, պատմուճանն ալ : Այսպէս է կանանց մեծ մասին համար ալ : Նքէ իրենց ամուսինը ուզէ զանանք բռնադատել իրենց զարդարանքի նիւթերը բողբոլելու, կը բարկանան եւ դէմ կը կենան անոնց իշխանութեանը : Քաղցրութեան եւ համոզման ձայնը գործածեն նե՛ այս կիները կը հնազանդին առանց դիմակարութեան եւ առանց տրտնջելու :

Կատոն, ծերակուտի անդամներէն մէկը իր աստիճանէն գրկեց՝ իր կինը իր աղջկանը առջին համբուրած ըլլալուն համար : Կարելի է այս դատաստանը շատ խիստ եղաւ : Բայց եթէ յիշատի ամօրայի է ուրիշի աջաց առջեւ, երկու ամուսիններու իրար համբուրելը, իրար զգուելը, աւելի ամօք չ'է մի ուրիշի առջեւ անոնց իրարու հետ կռուելը : Այր մը զաղտնի պիտի տայ իր գործվանաց նշանները իր ամուսնոյն, եւ ալ աւելի կը պարտի, անոր յանգիմամութիւն մըրած ատեն, օտարներուն ներկայութենէն զգուշանալ :

Հայելի մը ոսկիով ու անդամանդներով զարդարված՝ օգուտ մը չ'ունի եթէ նիւթերը բնականին պէս չը ցուցնէր : Նոյնպէս կիւն մը, հարուստ ըլլալու համար, աւելի հաճելի չըլլար, եթէ չը յարմարցնէ իր կեանքն եւ իր վարմունքը իր ամուսնոյն կեանքին եւ վարմունքին . Հայելին անհաւատարիմ է, երբ տխուր դէմք մը կուտայ զուարթ եղողին եւ խեղագող դէմք մը տխուր ու ծանր դէմք ունեցողին : Կիւն մ'ալ նուազ անհաճոյ չ'է, եթէ ինքը տխուր կերեւնայ, երբ իր ամուսինը կուգէ խնդալ եւ գբօսնուլ, եւ կամ ինքը խաղերով

ու գուարճութիւններով կ'զբաղի, երբ ճա գործքով է բռնց-
ված. մեկը անհեղեղութիւն կըցուցընէ, միւսը արհամար-
հանք: Երկրաչափները կ'ըսեն թէ գիծերը եւ մակերեսայնե-
րը ինքիբեւեմուն չ'են շարժիր. բայց զանոնք ստացող մար-
միւններուն շարժմանցը կը հետեւին: Այսպէս ահա կիմ մը,
մասնաւոր յօժարութիւններէ մերկըված՝ իր ամուսնոյն հոգե-
րուն, զբաղմանցն, զբօսանացն ու գուարճութեանց մասնա-
կից ըլլալու է:

Անոնք որ չեն ուզեր զի իրենց կիմը ուտէ, խմէ իրենց առ-
ջէս, կը սորվեցնեն անոնց չափազանցութեամբ կոկորդնին
պատուել, երբ միմակ ըլլան, նոյնպէս եթէ չուզեն որ անոնք ալ
իրենց գուարճութեանցն ու ուրախութեանց մասնակից ըլլան,
անոնց արտօնութիւն կուտան այս բռնութեան վնասը առան-
ձին լեցընելու:

Պարսից թագաւորները սովորաբար իրենց օրինաւոր կնո-
ջը հետ կերակուր կուտեն: Բայց երբ զբօսնուլ եւ կամ ինք-
զինքնին անառակութեան տալ ուզեն, զանոնք տեղերնին կը
դրկեն ու բերել կուտան երաժիշտներն ու նուագածուները եւ
արքունականները, այս իրաւամբ, որ իրենց կիմերը ականա-
տես եւ մասնակից եղած չըլլան իրենց ցովութեանց: Ուստի ե-
թէ մարդ մը, ինքզինքնին տէրը չըլլալով, վատաբարոյ կնոջ մը
համար ախորժակ մը, ցանկութիւն մը կուենայ, անոք կիմը
կը պարտի խոհեմութեամբ չը գիտնալու գարնել այն բանը,
մտածելով թէ իր այրը զիմը յարգելով է որ իր անչափաւորու-
թիւնը եւ անկարգութիւնը ուրիշին վրայ կը դարձընէ:

Երբ թագաւոր մը կը սիրէ երաժշտութիւնը, գրականութիւ-
նը եւ մարմնամարզութիւնը, իր թագաւորութեան ներքէն կը
հաւրըվին շատ մը երաժիշտներ, իմաստուններ եւ ըմբշմար-
տիկք: Նոյնպէս եթէ այր մը սիրէ չարդարանքը, գուարճու-
թիւնները կամ առաքինութիւնները, կիմն ալ կընէ ցով, շռայլ
կամ պարկեշտ:

Մաղկահասակ Լակեդեմոնացի կնոջ մը հաբցուցին թէ իբր ամուսնւոյն մերձեցած էր. « ոչ, պատասխանեց, բայց ան ինծի»։ Այսպէս կիին մը կը պարտի ոչ խստութեամբ մերժել իմ ամուսնւոյն գգուանքը, եւ ոչ զանի գրգռել. մէկը միայն անառակ եւ անսանց կանանց կը վերաբերի, միւսը, բարկասիրտ եւ անտարբէր կնոջ գործ է։

Կին մը ուրիշ բարեկամ ունենալու չէ, եթէ ոչ իր ամուսնոյն բարեկամները. եւ որովհետեւ, մեր բարեկամաց մէջ, առաջին եւ եւ բարձր կարգը կը բռնեն Աստուածները, վայել է որ միայն զայն պաշտէ, զոր իր ամուսինը պատուելու եւ պաշտելու պատշաճ կը դատէ. եւ որ զոցէ իր տանը դուռը, բոլոր նոր կրօնքներուն, բոլոր աւելորդապաշտութիւններուն եւ օտար հաւատքներուն։ Չը կայ անանկ աստուած մը, որ կարօղ ըլլայ հաճելու կնոջ մը գաղտնի ըրած զոճերուն։

Պղատօն կըսէ թէ քաղաք մը երանելի է, երբ հոն ԻՄՍ ՔՈՒԿԴ չը ճանցցըվիր. վասն զի ան ատեն քաղաքացիք հոն ամեն արժէք մուկեցող բաները կը վայելեն հաւասարաբար եւ կարելի եղածին չափ շատ : Բայց մանաւանդ այս երկու բառը ամուսնութենէն է որ հալածվելու է։ Բծիչկները կը հաստատեն, թէ ճախ կողմին տրուած հարուածները դիմացի կողմին կը հաղորդվին։ Նոյնպէս կիինը զգալու է իր ամուսնոյն ցաւերը, եւ ալ աւելի՛ այրն իր կնոջը ցաւերը։ Եւ յիշաւի, որովհետեւ կապերը իրենց զօրութիւնը կառնեն երկուքին իրարու մէջ անցած ըլլալէն՝ նոյնպէս ամուսնական միութիւնը կը զօրանայ երկու ամուսնուոց հաղորդակցութեամբը։ Երկու սեռին միաւորութեան մէջ, իւրաքանչիւրը բնութենէն հաւասարապէս կստանան սկզբունք, զոր իրար կը խառնեն ու կը շփոթեն. եւ անկէ առաջ եկածը երկուքին ալ հասարակաց ըլլալով, ոչ որ կրնայ ճանչել կամ որոշել ո՞րն է մէկինը, ո՞րն է միւսինը։ Նոյնպէս ըլլալու է ամուսնութեան մէջ ալ ստացուածոց մասին։ Ձեռք է որ այրն եւ կիինը հասարակաց ընեն, առանց

որոշելու, ինչ որ ունին. և անոնց մեկուն համար այ մասնա-
հոր բան մը չըլլայ: Դինիին և ջուրին խառնուրդը, ջուրը
խիստ շատ եղած ատենն այ, գինիին անունը կը պահէ: Այս-
պէս տունը մարդուն անունովը կոչվելու է, քէ և կինը աւե-
լի շատ ստացուածքն այ բերած ըլլայ հասարակաց ըլլալու:

Հեղինէ արծար կը սիրէր, և Բարիզ այ շուայութիւնը. ա-
սոր հակառակ Ողիսէս խոհեմ էր, Բենէյոբ այ խելացի:
Ուստի ատնց ամուսնութիւնը Երջանիկ եղաւ և օրինակի ըլ-
լալու կը ծառայէ, մինչդեռ միւս Երկուքինը բերաւ Յունաս-
տանի վրայ և բարբարոսաց վրայ, բշտաւորութեանց եղիական
մը:

Հռոմայեցի մը, զոր իր բարեկամները կը պարսաւէին հու-
րուստ գեղեցիկ և խելացի կին մը արծակած ըլլալուն համար,
անոնց իր կօշիկը ցուցուց. « շատ աղէկ շինված է, ու բո-
լորովին նոր, լսաւ, բայց ձենէ մէկն այ ջր գիտէ ուրիշ իս
կը վիրաւորէ »: Կին մը իր օծխոին, ազգատոհմին և գե-
ղեցկութեանը վրայ դնելու ջի իր վստահութիւնը. հապա ա-
մենէն ևս այ ամուսնայ մը սրտին դպչող բանին վստահելու
է. այսինքն իր վարուց քաղցրութեանն ու իր վարմունքին
խոհեմութեանը:

Թող գգուշանայ անոր մէջ դառնութիւն կամ գայրայթ խառ-
նելէն, ընդ հակառակն՝ բող վարժեցնէ ինքզինքը զարուսակ
սիրուն և բարի ըլլալու՝ ինքզինքը անոր ակտրժակացը յար-
մարցընելով: Բժիշկները աւելի կը վախճան այն տենդերէն,
որ գաղտնի պատճառներէ առաջ կուգան, և որ քիչ քիչ
կաճին, քան քէ այն տենդերէն, որոնց նշանները աղէկ գգա-
լի են և որոնց ծագումը գիտցըված է: Նոյնպէս օրական
փորքիկ կռիւները, որ տանը ներքին կողմը կը պանմին, ա-
նոնք են, որ ամենէն աւելի կը վնասեն միաբանութեան և
ամուսնական սերը աւելի կը ցամքեցնեն:

Այլ շարունակ:

ԲԱՐԵՊԵՇՏԻՍԴԱՅԻ

ՓՐԱՍՔՈՂԻ

Ռուսաց Պօղոս կայսեր Թագաւորութեան վերջերը
Թօպօլսքի մէջ Իսկէմ ըսված խեղճ գեղը աքսորեալ
աղքատ ընտանիք մը կը բնակէր . աս ընտանիքը ամենը ի-
րեք հոգի էին : Յովհաննէս Լուիսլօֆ որ Ռուսի ծառա-
յութեանը մէջ մտած Զունկարացի զորայեալ մըն էր ,
Ըննա անոր կնիկը և Փրասքովի անունով աղջնիկը : Փրաս-
քովի դրէթէ աքսորին մէջը ծնաւ , վասն զի հայրը Սիպիւր
աքսորված ատենը հաղիւ ինքը տարու մը կար : Փրասքո-
վի աս աքսորեալ գաղթականներուն մէջը մեծնալով՝ ան-
կէց աղէկ մէկ վիճակ մը ունենալը միտքէն չէր անցու-
նէր . ծնողացը զինքը սիրելոյ դրացիներուն բարեկամու-
թիւնը մեծ երջանկութիւն էր իրեն : Չմեռը խրճիթնե-
րը կը պըտըտէր ու պղտիկ մատուռներ կը շինէր ու ա-
ղօթքով Ըստուծոյ կը նուիրէր . վասն զի Փրասքովի ամեն
բանէ և եւ , բարեպաշտ ալ էր : Ետքը երբոր ամառը
կուգար աս տիւրը գեղերը զուարճացնելու , Փրասքովի
կը վաղէր եղևիներու (գայրնի) ծառերու ու հազնիներու
անտառները կերթար ու հոն (ճինդկյան) կը ժողովէր , Սիպիւ-
րիայի կատուախոտ (քէտի օղու) կը ժողովէր ու վայրենի ան-
թառամ , որ մինչև ձմեռ ծաղիկ կը բանայ : Յովհաննէս Լու-
իսլօֆ օրը մինակ տասը քափիք Թոշակ ունէր , որ տէ-
րութեան գործքերու աշխատելու չը դատապարտված աք-
սորեալներուն վարձքն էր : Փրասքովի օր օրի մեծնալով
տասը քափիքը չօղտել սկսաւ իրենց ծախքին . աղջիկը
հասկըցաւ իր ծնողացը քաշած նեղութիւնը ու ան ատե-
նէն միտքը դրաւ որ ալ անոնց բեռ չըլլայ : Թողուց խա-
ղերն ու խաղալիքները , դրացիներուն խրճիթներուն

մէջ մատուռ շինելը, ու անտառներու մէջ պտուղներ . ուսկից ուրախութեամբ ետ կը դառնար, հետը ծաղիկներ ու խոշոր ու դեղին ելակներ բերելով, որոնց թէ՛ տեսքը թէ՛ համը խիստ աղուոր էր:

Փրասքովի մէկուն մէկալին աղաչեց, որ գործ մը ունենան նէ, զինքը բանեցունեն ու կերթար լաթ լուացող կնիկներուն հետ լաթ կը լուար, ֆձողներուն հետ կը բանէր . անոնք ալ իրեն առուրչեքի տեղ հաւկիթ, պտուղ ու հունտեղէն կուտային, ու կառնէր իրիկվան տուն կը տանէր ուրախանալով իր մանկական քաջութեանը վրայ:

Իր հայրը Յովհաննէս Լոխուրժի թէպէտ շնորհակալ կըլլար Փրասքովիին ըրած աշխատութիւններէն, բայց իր առջի անցուցած արեւի օրերն ալ միտքէն չէր կրնար հանել, որուն յիշատակովը կը մաշէր կոր . շատ անգամ երբոր մինակ եղած ատենը տղի պէս կուլար, ձեռքը կուրծքին կը զարնէր խնդրելով Լստուծմէ որ կամ աղատէ զինքը ան աքսորէն կամ մեռցունէ: Ըննա իր կնիկը զի տէր էրկանը ցաւը, բայց Փրասքովի ամենեւին, չէր կըրնար հասկընալ, պարապ տեղը կը պատմէին անոր Ռուսիայի մեծամեծ քաղաքները, գեղեցիկ ու չորս զին դոց տունները՝ որոնց մէջը տաք կըլլար, մարդոց բազմութիւնը ու անոնց հանդէսները: Իւր Իսկեմ գեղը անանկ արեւի երեւցեր էր իրեն, որ մտքէն անգամ չէր կրնար անցունել թէ անկէց արեւի ուրիշ տեղ մը ըլլայ . Բայց, օրվանը մէկը տախտակի մը ծակէն իր հօրը լայը տեսնելով՝ Փրասքովի ան օրէն հասկըցաւ որ աքսորը Թշուառութիւն է եղեր:

Փրասքովի ան օրէն միտքը դրաւ որ իր հայրը ազատէ ու իր առջի սիրական երկիրը դարձնէ . բայց առաջ պէտք էր որ Բեթերսպուրկի երթար, վասն զի մինակ կայսրը կրնար իր հայրը աքսորէն ազատել: Փրասքովի ան երկան ճանապարհորդութիւնը աչքը առաւ, բայց աւելի դժուարը՝ ծնողքէն երթալու հրաման տունէն էր, որ յայտնելու անգամ չէր համարձակեր: Բայց իրիկուն մը երբ որ կը դառնար իր աղօթք ըրած տեղէն, ուր սովորութիւն էր ըրեր ցորեկվան աշխատութիւնէն ետքը տուն

չեկած հոն երթալու, միտքը դրածին վրայ աւելի հաս-
տատուելով, ուզեց որ գոնէ մօրը յայտնէ աս բանը. որ
պէս զի՝ հայրը զէմ կենալու ըլլայ նէ զանի համոզելու
օգնական ըլլայ իրեն. փրասքովի տունէն ներս մտած ժա-
մանակը՝ հայրը սուրբ Վիրքը բացեր, բարձր ձայնով աս
կոտորը կը կարդար կոր:

« Եստուծոյ հրեշտակը երկինքէն կանչեց ու ըսաւ .
ի՛նչ կընես հօղ, Ա՛գար, գնա մի փախնար »:

Փրասքովի սուրբ Վիրքին այս խօսքը առիթ ընելով՝
որ գիտես թէ իրեն համար էր, միամտութեամբ իր միտքը
դրածը խոստովանեցաւ: Աւջի բերանը ծնողքը վրան
խնդային, բայց ինքը ազդու խօսեցաւ աս բանին վրայ,
ինչպէս որ անանկ գերազանց դիտաւորութիւն մը ունե-
ցող մէկու մը կը վայէր. բայց ծնողքը սաստեցին՝ զանի
որ անանկ չըլլաիք բաներ չը մտածէ:

« Կըհնազանդիմ. ըսաւ Փրասքովի, բայց աս պայմա-
նով որ հայրս մէկ մըն ալ չը լայ. պզտի մէկ հառաջանքը
կամ քիչ մը արցունք թափելը տեսնեմ նէ, ա՛լ մարդ
մտիկ չեմ ընել, մինակ Եստուծոյ կը հնազանդիմ. թէ որ
ինձի գնա՛ ըսէ՝ — կերթամ »:

Յովհաննէս Առիւթիւն և իր կնիկը ինքրզինքնին շատ
սիմնելով, հաղել կրցան անանկ խստիւ խօսել Փրասքովին
հետ. ուստի երբոր խօսքը լմնցուց լալով փաթտրվեցան
անոր, ու օրհնեցին, և հայրը խօսք տուաւ որ ալ անկէ
ետքը չը տրտմի. բայց չէր կրնար աս խոստմունքը պա-
հել. վասն զի ամեն ժամանակ իր երջանիկ օրերը միտքը
կուգար. ուստի նորէն սկսաւ լալ, անանկ կարծելով որ
մարդ չէր կրնար տեսնել:

Փրասքովի տեսաւ՝ բան մը չըսաւ. բայց աս անգամին
հաստատ միտքը դրաւ որ երթայ: Թողութիւն զինւորական
իշխանէն ճամբու հրամանագիր չառած՝ մարդ դուրս չէր
կրնար ելնել Իսկիմէն. Փրասքովի գիր գրել չը գիտեր
ուստի գեղացիներէն մէկուն աղաչեց որ իրեն գիրք մը գրէ
բայց ծնողացը բան մը չըսէ: Իսկեմ Թողութեան հետու
ըլլալուն, իշխանին պատասխանը ամիսէն ևեւ ուշացաւ.

աղջկանը սիրտը հատնելով՝ ամեն օր կերթար խանը սուրհանգակին գալուն կրփասէր, բայց սուրհանգակը չէր գար, կամ գար ալ նէ իրեն համար պատասխան մը չունէր։ Վէր ջապէս ճամբուն հրամանագիրը եկաւ . Փրաքովին խեղքը գլուխէն գնաց . Թուղթը տեսած ատենը, սրտին վրայ դրաւ համբուրէց ու իսկոյն իր ծնողացը վագէց . խրճիթին մօտեցաւ նէ՛ համարձակութիւնը կտրեցաւ . վասն զի գիտէր որ զննքը պիտի յանդիմանէին, և Թէպէտ հնազանդ էր իր ծնողացը և կը վախնար անոնցմէ, բայց . . . սպառնալիք և ոչ ալ աղաչանք չը կրնային պիտի վարձնել զանի . վասն զի՝ Եթերօպուրի երթալուն ճամբուն հրամանագիրը ձեռքն էր։ Ծնողքը անոր անանկ հաստատ երթալու ղիտաւորութիւնը տեսնելով՝ արմնցան մնացին, ոչ սպառնալիք կրցան ընել և ոչ ալ աղաչել որ կենայ։ Վէր ջապէս օրհնեցին զանի ու բոլոր ունեցած ստակներն՝ որ մէկ ռուպլի մըն է, այսինքն 20 դահէկան, հանեցին իրեն տրվին։ Սեպտեմբերին 8 էր ան օրը ու Մստոլաճածի ալ մէկ տօնախմբութիւնն էր . Փրաքովի աղաչեց իր ծնողացը որ երկրորդ օրվան չը ձգեն իր երթալը . ան օրը իր ծնեղեան ալ տարեդարձն էր, տասնըչորսը լմնցուցեր տառնէ հինգը կը մտնէր։

Փրաքովին իր ծնողքէն զատվելուն ցաւալի տեսարանը և իր մեծցած խրճիթէն ելած ատենի խորին լուռութիւնը պէտք չէ նկարագրել։ Փրաքովի և իր ծնողքը իրարմէ զատվելու ատեննին՝ որ կարելի էր մէյմալ իրար չը կրնային պիտի տեսնել, ոչ մի թարութեան խօսք մը կրցան ըսել իրարու և ոչ ալ մնաս բարով կամ երթաս բաճով մը . առանց կաթիլ մը արցունք թափելու լուռութեամբ իրարու ձեռք սխմեցին, չայլն ու Մայրը դուռնէն անդին չը գացին իրենց զաւկին ետեւէն . ու Փրաքովի առանց ետ դառնալու խրճիթէն հեռացաւ։

Փրաքովին վստմախոհ ղիտաւորութեանը փառքը աւելի մեծ ըլլալու համար գիտես թէ նախատինք մըն ալ կրէլ պէտք եր իրեն։ Գեղէն դուրս ելած ատենը՝ գեղին բնակիչներէն շատերը ծաղը ըրին զննքը անուպայ մարդիկ .

ներ, որ Թշուառութիւն քաշելով փրտերնին քար կտրեր էր ու փրասքովին ընելիք վեհանձնական առաքինութիւնը՝ անխելք սնափառութիւն մը կը կարծէին, որպէս թէ՛ չըլլալիք քաներու կերթար ձեռք զարնելու. փրասքովի ճամբայ ելաւ, հետն ալ Յովհաննէս՝ Նովուօֆին դրացին ներէն երկու հոգի կար անոնք ալ իրենց պէս աքսորեալ. որ ասոր աղետական դիտաւորութիւնը արէկ հասկընալով, ուղեցին մինչև զիւղաքաղաքին սահմանագլուխը անոր տուաջնորդել: Երբոր հասան հոն, աս առաքինի մարդիկը Եստուծոյ յանձնեցին զինքը ու վրանին որչափ պահած ըստակ ունէին նէ հանեցին անոր տուին, մէկը քսան քաբիք մէկալն ալ եւսուն քաբիք. փրասքովի ալ խօսք տուաւ որ ինքն ալ փոխարէն իրենց աղատութեանը համար աղաչէ կայսեր, ու ասպարբից որ գեղը դառնան նէ՛ իր կողմանէ անգամ մը համբուրեն իր ծնողքը:

Ըն օրը խել մը քալելէն ետքը՝ իրիկվան բարեսիրտ զեղալի մը տուն գնաց կեցաւ: Եւտուանց ճամբայ ընկաւ, բայց ճամբան կորսնցուց: Խել մը ատեն քալելէն ետքը՝ նորէն զիշերը պառկած խրճիթին առջին ելաւ. փրասքովի չը յուսահատեցաւ ամենեւին աս ճախորդութեանը վրայ:

Ու ինքը ասպնջականող զեղալին՝ տեսնելով զանի, խրատ տուաւ որ Իսկէմ դառնայ: Փրասքովի հարցուց անոր թէ Իէթերսպուրի երթալու ամենէն կարճ ճամբան ո՞րն է. զեղալին ուտերը տնկելով՝ ցրցուց ճամբան. այջիկը նորէն ճամբայ ելաւ: Հատ բան քաշեց փրասքովի աս երկար ճանապարհորդութեան մէջը. կամ պառկելու տեղը արէկ չէր ըլլար, կամ գող կարծելով ներս չէին առներ զինքը կը վառնէին. նախատինք, արդէ, խեղճութիւն չը մնաց, ամենքն ալ քաշեց փրասքովի. և հարկաւ պակաս չէր կրնար ըլլալ ասանկ տասնը հինգ տարեկան աղքատ ու տկար աղջկան մը զլիւնէն, որ առանց առաջնորդի Սիպերիայի անհատնում անապատներուն մէջ կը պտըտէր: Գիշերվան մէկը փոթորիկի բռնըվելով՝ հաղնիի մը տակ վաղեց մտաւ. ուր ոչ ցրտէն կնար պատսպարել և ոչ

անձրեւէն : Ըստու որ եղաւ՝ քսկուովելով մինչև ճամբուն վրան եկաւ : Բայց անկէց անդին չը կրցաւ երթալ ցուրտին սաստկութենէն կիսամեռ մնաց հոն, ցեխին մէջ թաթխըված . մեռնելուն բան մը չէր մնացեր , դեղացի մը կառքով անկէց անցած ժամանակը տեսաւ զանի , ու գըթալով վերցուց կառքը դըրաւ , մինչև մօտի գեղը տարաւ : Փրասքովի դուռնէ դուռ պտըտեցաւ որ մէկը ներս առնէ զինքը , բայց անանկ ձախորդ վիճակի մը մէջ էր , որ մարդ չընդունէց զանի , շատերն ալ գող կարծեցին : Փրասքովի բոլոր աս քաջած խեղճութիւններուն մէջ , Ըստուծոյ ապաւինելով և սուրբ յոյսով մը զօրացած Եկեղեցիի մը գաւիթը մտաւ , որ աղօթք ընէ . եկեղեցիին ներսի դուռը գոց էր : Հատ չանցաւ գեղին իշխանը եկաւ որ աս խեղճ աղջկանը ով ըլլալը հասկընայ . հարցուց իրեն թէ ուսկէց կուգաս , ո՛ւր կերթաս : Փրասքովի ալ իր ճամբու գիրը ցըցուց անոր : Ըն առնել իրեն երեսը չը նայողները զարմանալով ու գորովելով անոր վսեմ գիտաւորութեանը վրայ առին զինքը հանդէսով տուն մը տտրին , ուսկէց քիչ մը առաջ անորոյմաբար վռնտեր էին : Հոն Փրասքովի քանի մը օր հանգստանալէն ետքը , ոտքի աման մը տուին իրեն , որովհետև ճամբան տղմին մէջ կորսնցուցեր էր ոտքին աւանները : Վերջապէս նորէն ճամբայ ելաւ , բայց շատ չէր քալեր . տեղ տեղ կանկ կառնէր , վասն զի ցուրտը սաստիկ էր . ճամբայներն ալ քալելը դժուար էր : Ո՛ր դեղն որ կենար , զինքը հիւրընկալողներուն լաթերը լըվալով ու հաղուստին կարկրտելով անոնց կը փոխարինէր . և Ըստուծոյ նախախնամութիւնն ալ գրեթէ միշտ բարեսիրտ մարդիկ կը հանէր անոր դէմը : Բայց գիշերվանը մէկը՝ երբոր թոնիրին վրայ պառկեր էր , ինչպէս որ Ռուսաց սովորութիւնն է , տանը տէրվրտիքը էրիկ կնիկ եկան արթնցուցին զինքը , ձեռվորն վառած փայտ մը բռնած ջահի տեղ ու ըսին : « Որքան ստակ ունիս նէ՛ , ցըցունես պիտի մեզի » : Փրասքովի « ամենը ութսուն քափիք ունիմ » ըսաւ : « Սուտ կրես , ըսաւ գեղացի Ռուսը , ութսուն քափիքով Թոպոլքէն Բեթերսպուրկ չերթցվիր » . ու վրան ղլուխը

ուղէկ մը նայեցան . բայց ութսուն բափիքէն ետէ չի գրտնալով առին ստակը գացին , ու զինքը թողուցին որ քրնանայ : Խեղճ աղջկանը բունը մինչև լոյս չը տարաւ . առտուանց ինքըզինքը կամացուկ մը ան գէշ տունէն դուրս ձգելուն ճարը մտածելով՝ երբոր դուռնէն դուրս կենէր , գեղացին տեսաւ զինքը , ներս առաւ ու իր կաշիէ քսակը իրեն տալով ըսաւ : « Իրաւ ութսուն բափիքէն ետէ չի կայ եզեր քսակիդ մէջը , երթաս բարով աղջիկս , Նստուած կարողութիւն տայ » : Փրասքովի երբոր հարիւր քայլի մը չափ հեռացաւ անկէ , քսակին մէջի ստակը համրեց , տեսաւ որ հարիւր քսան բափիկ կայ մէջը :

Փրասքովի քանի մը օր քալելով կրցաւ երթալ , բայց սաստիկ ձմեռը վրայ գալով ու ձիւնն ալ անդադար գալով՝ ալ առաջ երթալը անկարելի եղաւ . Լքաթէրինէն պուրկ քաղաքէն քանի մը վէսթ հեռու էր , բայց շատ աշխատեցաւ , չի կրցաւ հասնիլ հօն , ճամբուն վրայ կեցաւ , որ բալխիւր մը անցնի , ու կառավարը վրան գլխաւորաւն զինքը քաղաքը տանի . հոն բոլոր գիշերը մնաց , անդադար ցաթկուտելով ձիւնին մէջ որ չը սառնի . որովհետեւ գիտէր որ ցուրտէն մարդ կը մեռնի : Վերջապէս երբոր առտու եղաւ , Փրասքովի շատ մը սաճակներ տեսաւ հեռուէն , որ ծննդեան տունը մօտ ըլլալուն՝ Լքաթէրինէն պուրկ քաղաքը ուտելիք կը տանէին ծախելու :

Մարդիկը տեսնելով աս խեղճ աղջիկը , որ ցուրտէն կասկապուտ եղեր էր ու թափած արցունքները երեսին վըրայ կը սառէր . վերուցին անիկայ իրենց մուշտակներուն մէջը փաթտեցին ու սաճակներուն մէկուն վրայ դրին :

Փրասքովի անոնց հետ քաղաքը հասաւ , ուր շատ կը փափաքէր հասնելու , և յոյս ունէր որ հոն պառկելու տեղ մը գտնայ , որ խիստ պէտք էր իրեն : Գնաց կնիկ պանդոկապետի մը ըսաւ որ իրեն ստակով պառկելու տեղ մը տայ՝ մէյմալ նայեցաւ որ կաշիէ քսակը ճամբան ձիւներուն մէջը կորսնցուցեր է :

Պանդոկապետը հաւտաց Փրասքովին գլխուն եկած աս նոր ձախորդութեանը . վասն զի Փրասքովի իր ճանա-

պարհորդութեան ատենը գլխուն եկած կերպ կերպ զիպ ուսածները անանկ անկեղծութեամբ պատմեց, որ կնիկը սուտ է չի կրցաւ ըսել: Ուստի անանկ սիրով ու մարդասիրութեամբ հիւրընկալեցին զինքը, որ, ինչպէս ինք ալ ներս մտած ատենը կրտէր: զիտես թէ և ել և ել ըստակ պիտի տար: Փրասքովի ժամ մը առաջ ճամբայ ելնել կողմէր, վասն զի սահնակներուն տէրվրտիքը աւելի հեռուն պիտի երթային, ու կողմին որ փրասքովին իրենց կառքը առնեն: Հասկընալով ալ աս աղջկանը ինտոր մէկը ըլլալը, ստակ ժողովեցին մէջի ինին, որ անոր համար ոչխարի մորթեալը և որ մուշտակ մը առնեն. բայց ցուրտը անանկ ստատիկ էր ան ատենը որ ինչ տըվին նէ՝ մէկը չուզեց իր մուշտակը ծախել: Անրջապէս մարդիկը խօսք ըրին, որ ամենն ալ կարգաւ իրենց մուշտակը աղջկանը տան, որ չը մնի. ու ըսածնուն պէս ըրին ան երկար ճանապարհորդութեան ատենը:

Սաճակավարները երբոր իրենց երթալիք տեղը հասան նէ՝ փրասքովին գեղը մը եկեղեցիին առջևը վար ինջեցուցին: Փրասքովին ալ վաղեց եկեղեցին մտաւ ու շնորհակալ եղաւ Մատուոյ ան բարի մարդոցմէն գտած անակընկալ օգնութեանը համար: Հոն Սիլէն անունով կնիկ մը փրասքովին կերպարանքն ու հագուստներուն խեղճութիւնը տեսնելով՝ գութը շարժեցաւ: Աղջկանը քովը եկաւ, հարցուց իմացաւ ով ըլլալը, ուսկէց դալը և ուր երթալիքը. փրասքովին որ քաղքին մէջը մէկը չէր ճանչնար, շուտ մը անանկ մէկ պաշտպան մը ունեցաւ: Որ հին բարեկամի մը պէս իր վրան կը մարէր: Բարեսիրտ տիկինը առաւ փրասքովին իր տունը տարաւ ու մինչև դարուն թող չի տուաւ խեղճ աքսորեալին յաղջիկը: Կարգալ՝ գրել սորվեցուց անոր, ու երբոր օգը աղէկ մը շտկըվեցաւ, փրասքովին Ախիճնի գացող նաւ մը դրաւ ծախքը ինքը տալով. մնացած ճամբուն ծախքին համար ալ պղտի քսակ մը լեցուն ստակ տըվաւ, և յանձնարարութեան նամակ մ'ալ տըվաւ: Սոքայի մէջ մէկ մեծ տիկինի մը տանելու համար: Այ բարեսիրտ տիկինին ըրած մարդասիրութիւնները փրասքովին բարե-

պաշտութիւնը աւարէկ մը և ելցուց : Ընաջ երբոր կտրուաւ
զրեւ չը գիտեր . իր Ըստուածապաշտութիւնը բարի սրտէ ա-
ռաջ եկած բնական յօժարութեամբ մըն էր , որ խիստ վստիմ
յոյսերու հետ կապուած կըլլայ . բայց քանի որ մատամ Սի-
լէն կարդալ զրեւ սորվեցուց իրեն , իր բարեպաշտութիւնը
լուսաւորեր էր և իր տղայական նախապաշարութիւնը ձգե-
լով իր միտքը հաւատոյ պարզ ու գլխաւոր ճշմարտութիւն
ներուն տրվեր էր .

Նաւով Նիժնի երթալու ատեն՝ Ճամբան մեծ վտանգի
մը պատահեցաւ . անյաջող նաւավար մը նաւը տակնու-
վրայ ըլլալու մէջ ձգելով՝ Փրասքովի գետը ինկաւ , շատ
դժուարութեամբ աղատեցաւ . բայց ամենալով իր Ճամ-
բու ընկերներէն լաթերը փոխելու , որ բոլորովին թրջեր
էր , Նիժնի մէջ գէշ ֆարբուղի մը եղաւ . հոն կուսա-
նաց վանք մը դնաց պառկելու . անոնք ալ Մատամ Սի-
լէնին խրատին համեմատ՝ մինչև որ աղէկ մը չընտցաւ նէ
թող չը տրվին : Բայց ըռնտնալն այնքան երկար քշեց ,
որ ինքը վանքէն դուրս չելած՝ ձմեռը վրայ հասաւ . և
մինչև որ սափալները երթալ դալ չը սկսան նէ՝ Ճամ-
բայ չը կրցաւ ելնել : Փրասքովի ուր որ երթար , բնա-
կան շնորհալն կերպարանքը , իր պայծառ գեղեցկութիւնը
և մանաւանդ համեստ սուաքինութիւնները բարեկամներ
կը գտնէին իրեն : Ուստի վանքէն երթալու օրը՝ Ըբբա-
յուհին , որ զաւակին պէս կը սիրէր անիկայ , ուզեց որ վան-
քը իր քովը կենայ , չերթայ : Փրասքովի չը կեցաւ , բայց
խօսք տրվաւ որ թէ որ իր բարի ղետաւորութիւնը կա-
տարվի նէ՝ իր վերջն բնակութիւնը ան վանքը ընէ , բայց
երբոր երգում ընելու ստիպեցին զինքը վանքը գալուն
համար , Փրասքովի չըրաւ ըսելով՝ « Իրաւցունէ՛ մեծ
երջանկութիւն է ինձի մինչև կենացս վերջը հոս կենալ ,
բայց Ըստուծոյ կամբը ես գիտեմ մի , ինքը ինչոր կամք
ընէ նէ , անոր պէտք է հնազանդիմ » :

Ըսանկ ըսելով Ճամբայ ելաւ : Ըբբասուհին Բրասքո-
վին ստուկ և ուրիշ պէտք եղած բաներ տրվաւ , որ կա-
րենայ դիւրութեամբ մինչև Մօսքուա և Սէնքեթերսպուրկ

երթալ : Վերջապէս Գրասքովի Իսկէմէն ելնելէն լման տասներու թը ամիս ետքը Բեթերպուրիկ հասաւ :

Մտաւ քաջասիրտ աղջիկը ան մեծ ու բազմամարդ քաղաքը , ուր ոչ ինքը մէկը կը ճանչէր , ոչ ալ հոգիւնքը ղինքը կը ճանչնար : Փրասքովի քանի մը յանձնարարութեան թուղթեր ունէր քովը՝ մեծ մարդոց տանելու համար . բայց Մտուած չուզելով որ անոր վսեմ ղիտաւորութիւնը ուրիշ ձեւքով յաջողի , անոր համար՝ ան նամակները տալիք մարդոցմէն շատերը չը գտնուէյան Բեթերպուրիկի մէջ , դուրս գացած ըլլալով . մէկ քանիին ալ տունը չը կրցաւ գտնել Փրասքովի : Մէկը ըսաւ իրեն թէ իր հօրը մշտնջենտօր արքային վճիռը մինակ ծերակոյտը կրնայ ետ դարձունել , ուստի Գրասքովի առաջ ծերակոյտին երթալ ուղից . բայց խեղճ աղջիկը դատաստանի ելնելու կերպերն ու ճամբայները չէր գիտեր ամենեւին . ելաւ միւսմտութեամբ շիտակ ծերակոյտին պալատը գնաց , ու սանդուխքին վարի ոտքին վրայ նստած կրօպասէր որ ծերակոյտէն մէկը անցնի նէ , իր հօրը համար աղաչէ : Բայց ծերակոյտն ինչ է՝ ան չէր գիտեր . զորաց հրամանատարներ կը տեսնէ որ կանցնին ամեն ալ իրարու նման հագուստները հագած , անոնց ետեւէն ուրիշ իշխաններ կանցնին անոնք ալ ուրիշ կերպ հագված , թաղաւորի պաշտօնեայնէր կանցնին . բայց որովհետեւ չէր գիտեր որ ծերակոյտին ատեանը ան զօրապետներուն դատաւորներուն և կայսերական պաշտօնեայնէրուն ժողովքն է , անոր համար անոնք ամեն ալ կանցնէին կերթային , ինքը ինքնիւրեն կըսէր . « Աս ալ ծերակոյտի անդամ չէ » :

Մտանկ շատ օր գնաց եկաւ ծերակոյտին պալատը , առանց ղիտնալու թէ որմէ պէտք էր աղաչել : Վերջապէս օր մըն ալ վեր ելաւ ու ղիւսանի մը մէջ զրասեղաններու առջև զրազիւրներ նստելու էին , անոնց մէկին մէկալին կը հարցունէր թէ ծերակոյտին սենեակը ո՞րն է . բայց անանկ կամաց կըսէր և անանկ ալ հեռուն կեցած էր , որ չը կրցան տեսնել զանի . խեղճ աղջիկը շփոթած ետ դառնելու ատենը՝ պալատին պահապան ղինտներուն

մէկուն զարնըվեցաւ . ան վայրենին ալ սրդողելով թեւէ
բռնեց զունէն դուրս ըրաւ զանի . բայց հասկըցուց
ալ որ ծերակոյտին առջին մինակ աղերսագիրով կրնայ
ենըվիլ : Եւ դիպուածը փրասքովին յաջողութեան ձաւ
բայ բացաւ : Օհնւորին նեղանալու տեղը , որ անանկ չա
րաչառը վարուեցաւ իր հետ , շնորհակալ եղաւ Լստուծոյ
որ ինքը չը հարցուցած ինչ ընելիքը հասկըցուց իրեն :
Ըռտ մը զնաց աղերսագիրը պատրաստեց . վաճառական
մը՝ որուն տունը կը կենար փրասքովի , աղերսագիր մը՝ դը
րեց յարմար ու վայելուչ կերպով : Եղջիկը առաւ աղեր
սագիրը զնաց ծերակոյտին պալատը սանդուխքին վարի
ոտքին վրայ նստաւ , և որովհետեւ ան անգամուն սորվեր
էր ծերակոյտին ո՞վ ըլլալը , ամեն անցնողն ցըցուց իր
աղերսագիրը . ծերակոյտին մէկը՝ աղքատ կարծելով անի
կայ՝ « Լստուած ողորմի քեզի » ըսաւ ու բան չի տալով
տնցաւ զնաց . մէկ ուրիշն ալ չինդ ըտալն ողորմութիւն
տրվաւ . բայց թուղթը մէկն ալ չուզեց կարդալ : Օրվա
նը մէկը երբոր անանկ պալատին դուռը պարսպ տեղը
պատահէին հոգը տրտմած ետ կը դառնար , միտքը եկաւ
որ , շուրջըվելով մեծն Պետրոսի արձանին վրայ ելնէ ու
աղերսագիրը արձանին ձեռքը տայ որ մարդ կարդալ
չէր ուզեր կոր :

Են միջոցին կոմսուհի մը կանցնէր Նեվա գետին կա
մուրջին վրայէն , տեսաւ աս աղջիկը , քովի մարդոցմէն
մէկը խրկեց կանչել տուաւ . ու հարցուց թէ ինչու
թուղթը կայսեր արձանին ձեռքը կուտայ կոր . « Ինչ
կը յուսայիր անկէ , զուակս » ըսաւ : Փրասքովի պատաս
խան տրվաւ . « յուսացածս անկէց չէ , Լստուծմէ է .
որ կարող է կայսրը ինծի խոնարհեցունելու , թէ որ ես
ըր կրնամ կայսեր քովը հասնիլ » : Կոմսուհին աս պա
տասխանին հանելով՝ առաւ աղերսագիրը ու ըսաւ .
« Խօսքը կուտամ քեզի որ կայսրը կը կարդայ ասիկայ » : Եւ
բնական երկու օրէն Եղէքսանդր առաջին փրասքովին
քովը պատմութիւնը իմացաւ : Կայսրուհին պալատը կան
չել տրվաւ անիկայ . բայց տանողները չիմացուցին իրեն

որ կայսեր ու անոր ընտանեացը պիտի ներկայանայ : ‘Ներքին դահլիճէն անցնելու ատենը’ չը գիտնալով որ իր հետիւնները կայսրն ու երկու կայսրուհիներն են, որ իրեն այնքան մեծարանք կընէին, Թագաւորին աթոռին առջին հասաւ նէ կեցաւ ու դատարկ աթոռին առջին ծունկի վրայ եկաւ ու խանդով մը աստիճանները սկսաւ համբուրել պռաւով : ‘Հայր իմ, տես . Բստուծոյ զօրութիւնը իս ուր բերաւ . ո՞վ Բստուած իմ, օրհնէ աս աթոռը և ասոր վրայ նստողին սիրտը քաղցրացուր , որ իմ աղաչանքս լսէ և արցունքներուս ողորմի :

Խօսքը դեռ բերանն էր, կայսրը Յօհաննէս Լոփուլօֆին աղաառութեան հրաման տրվաւ : Փրասքովի ան երկու խեղճ աքսորեալներուն համար ալ աղաառութեան հրաման առաւ, որ մինչև գեղին սահմանագլուխը հետը եկեր երթաս բարով ըսեր էին իրեն : Բայց չը կրցաւ տեսնել զանոնք . վասն զի աս դժուար գործը ընցունելուն պէս՝ Իժէնի վանքին Եբբասուհիին տրված խոստումները միտքն ինկաւ ու ելաւ հոն գնաց : Մէկ ամիսէն Մարապետի քօղ առաւ, բայց քաշած չարաչար աշխատութիւններէն մաշած ըլլալով՝ նժգեհուծեանը հետ կենացն ալ վերջը հասաւ, օր օրի ուժէ իյնալ սկսաւ : Հատ փափաքեցաւ որ ինքը չը մեռած ծնողքը աքսորէն դառնան ու զան զինքը ան վանքին մէջ գնանն, բայց ծնողացը դալէն օր մը առաջ Փրասքովի մեռաւ, 1809, դեկտեմբերի 8 ին : Մեռած ատենը ըսաւ : ‘Հոս չը տեսայ նէ ծնողքս, երկինքը կը տեսնեմ’, .

Ք Ա Թ Ի Ն Ք Ա

(Ճշմարիտ պատմութիւն մը)

1785

Հարգանքներով

ԻԱ

Երկու երեք օր ետքը Վաթինքայի մօրը տունը ծեր քահանայ մը եկաւ պատկառելի դէմքով. ու ելաւ վեր բազմեցաւ և իմացուց Թէ ինքը Խրիսթօի կողմէն կուգար իրենց որոշումը իմանալ: Ուստի մայրը իր ու քահանային քովը կանգնեց Վաթինքա, ու քաղցր խօսքերով քահանային ալ իրեն օգնելու ակնարկելով, սկսաւ դարձեալ համոզել զանի. անոր ամեն մէկ խօսքերը մէկ մէկ իրաւունքով ջրելով ու ստէպ անոր կրակ կտրած այտերուն վրայէն ջրմ արտաւորը սրբելով: Թէ ինք և Թէ քահանայն երեք ժամու չափ շարունակ խօսելով, հազիւ կրցան անոր հեծեծանայ միջևէն սա խօսքերը լսել. « մայր իմ, ականայ յանձն կառնեմ ձեր աւաջարկութիւնը, ձեզի անհնազանդ չը գտնովելու համար... իմ կեանքս կը զոհեմ, քուկդ վաստրկելու համար... հողիս ու մարմինս կսպաննեմ՝ քու կեանքդ երկարելու համար... վերջապէս զիս աւելի պիտի Թշուառացնեմ, քեզ երջանիկ ընելու համար... դացեք ինչպէս կուզէք նէ ա՛նանկ ըրէք, ձեր հրամանին հնազանդ եմ... Եւ սկսաւ արտասուաց հեղեղներ հոսեցնել իր սիրուն աչքերէն:

Վաթինքայի մայրը վայրկեան մը տրտմեցաւ սակայն քահանան՝ անոր ականջին մօտենալով « հոգ մ'ըներ, պաակի սուրբ խորհուրդը անոր զաղաքարները կը փոխէ » բըսաց : Եսոր վրայ մայրը աստուածային աղքեցութեամբ մը կարծես թէ զօրացած՝ ուրախ դէմքով մը ցաթկեց զըրկեց իր աղջիկը ու հարիւրաւոր անգամ համբուրելով անոր երեսներն և ճակատը, պօռայ « օրհնեալ ըլլաս զաւակս, օրհնեալ ըլլաս » հիմայ հաճեցար, օր մ'ալ քու հնազանդութեանդ վարձքը պիտի առնես, երջանիկ կեանք մը վաշեւելով, բարի զաւկներու մայր ըլլալով » :

Ե, յս միջոցին, Վահանան ալ, « եկու ձեռքս պազ աղջիկս ըսաւ, եկու նայիմ, որ ես ալ օրհնեմ » : Եւ երբոր Վաթինքա պարկեշտութեամբ մերձեցաւ ու իր ձեռքը երկնցուց անորը բռնելու և համբուրելու, Վահանան անոր փափուկ ձեռքը բռնեց ու զաղոնապէս իր զըպանէն հաճած ժանրազին մատանին անոր մատը անցուց, « ահա ասի քու նշանածդ խրկեց » ըսելով :

Վաթինքա՝ ասոր վրայ քահանային ձեռքը համբուրեց ու դուրս ելաւ սենեկէն, մեծ ուրախութեան ու ցնծութեան մէջ թողնելով իր մայրն ու Վահանան, որ այսպէս խօսեցաւ անոր մօրը. « հիմայ ես ձեր հաճութեան լուրը պիտի տանիմ Խրիսթոյին. ան ալ ղերձակուհի մը պիտի խրկէ հոս, որ քու աղջկանդ և քեզի պէտք եղած ու իրեն աստիճանին վայլած ղգեստները ձեռք ու տանի ու կաբեն : Հարսնիքն ալ, ինչպէս որ ձեզի ալ իմացուցած է, առջևնուս կիրակին է, հետևեալին պիտի ըլլայ » :

ԻԲ

Նոյն իրիկունը Վաթինքայի տանուտէրը կնաւն ու որդւովքն՝ ի տուն դարձաւ, ու հետևեալ առտուն իր ու կընծը զարմանքը չափազանց եղաւ՝ երբ տեսաւ տարիքոտ կընծ մը հետ երիտասարդ աղջկան մը Վաթինքայի հագուստները ձեւելու ու կարելու համար, ծանրազին ոսկեթէլ բե-

հեղինակներ և նրբաթել շղաշատեռներ բերելով հոն անոր չափը առած նստել կարելու սկսեցին : Այն վերջապէս կարող եղան իրենց հետաքրքրութիւնը գոհացնելու , հարցնելով ու հասկննալով թէ Քաթինքա նշանված էր , ու փեսացուն անոր այն ծանրագին օժիտը կը շինէր :

Այս տեղեկութեան վրայ , տանուտէրօջ դէմքը այլալեցաւ , տխրեցաւ , ու հազիւ մէկ քանի վայրկեան կրցաւ դիտել այն կերպաններն , ու շուտ մը տանը դռնէն դուրս ելաւ գնաց՝ այնպէս սոստկութեամբ գոցելով իր վրայէն տանը դուռը , որ կարծես թէ երկու փեղկը իրար փակցընել կողզէր , և որով կը յայտնէր ալ իր սրտին դառնութիւնն ու զայրոյթը : Սակայն թափ բարեբաղդաբար միայն իր կիներ իմացաւ , որովհետեւ այն միայն գիտէր իր ամուսնոյն խորհուրդը :

Դերձակուհիները մէկ քանի օր ալ շարունակեցին իրենց գալն ու երթալը՝ ամեն օր հետեւնին նոր նոր կերպաններ բերելով ու ձևելով և կարելու տանելով :

Այս անակնկալ բաղդը արտասուքները ցափեցուց , թըշուառութիւնները մոռցնել տուաւ . ու ամենուն դէմքը , մինչև դրացիներուն իսկ , դուարթացուց . միայն Քաթինքա ատեն ատեն Տիմիթրիի յիշատակներովը կը տաղնապէր : Ասոր տխուր դէմքը շարունակ կը կրէր , տանուտէրն ալ ու միշտ խորհրդածող անձի մը պատկերն ունէր , Ուստի շատ կը վախնար անոր բարեսիրտ կիներ , ու միշտ կը տանջւէր . և քանի քանի անգամ կամեցաւ Քաթինքայի և աւոր մօրը ականջն ՚ի վար զգուշութիւն բռնը հնչել . սակայն անոնց երկիւղ մը չը պատճառուէր համար չը համարձակեցաւ :

ԻԳ

Ահա նոյեմբերի մէջ ենք : Ղուսնական ամսին վերջին գիշերներէն մէկն է . Թանձրամած խաւար մը մեր կիսագունտը կը պատէ , բուերուն ընդարձակ սապարէզ մ'է բաց

ված և համարձակ՝ անոնցմէ զատ ամեն կենդանի արարած,
բնոյ բաղկաց մէջ թալկացած՝ զիշերապահ ազադաղն իսկ
կը մտաբէ . ամեն կողմ անընդհատ և խոր լուսութիւնմը կը
տիրէ . կէս զիշերը ժամ մ'անցած՝ Վաթինքայի տան մէջ
ստուեր մը կը շրջի: Եւս ստուերը դռանը ձախ կողմի գետ
նի հաւասար փոքրիկ սենեկէն դուրս կենէ , ուր աղօտ լոյս
մը կը պլպլայ . կանցնի փակը , ու կուգայ աջ կողմի սան
դուխքէն վեր կենէ ու խարխաւելով և զգուշութեամբ քա
լելով կուգայ կը հասնի սրահին ծայրը՝ Վաթինքայի ու
անոր մօրը պառկած սենեկին դռան առջև . և հոն բան
լիքին ծակէն ներս կը նայի . նւր լոյս չը գտնուիլով , և ոչ
ինչ կը տեսնէ : Ետ կը դառնայ այս ուրուականը իր հետ
քին վրայ , այն սենեակը կը մտնէ՝ ու ձեռքը ճրագ մը բռն
նած՝ դարձեալ կը հասնի Վաթինքայի սենեկին առջև :
Կը բանայ դուռը ու ներս կը մտնէ :

Ըսի բարձրահասակ , հաստաբազուկ , գեղեցիկ երիտա
սարդ մ'է : Սակայն իր գեղեցիկութիւնը աւելի արհեստա
կան է քան թէ բնական . ընչացքներն ու երեսներուն մա
ղերը փետտոված՝ երեսները սնգոյր դրված՝ մազերն իր այ
տերը գոցելու չափ երկու բովէն երկնցած . Ըսի այն երի
տասարդներէն մէկն է , որ ամուսնական սուրբ սէրը չը
ճանչող , չը յարգող բարբարոս ու անսանձ կից տէր մար
դոց քով վատշուէր կանանց պաշտօնը կը գործածէին , ու ա
նոնց ստացուածքը ձեռքերնուն յափշտակելու կը ջանային:
Վանի քանի հարուստներ աղքատացուցած են . քանի անմեղ
երիտասարդաց մարմնոյն և հոգւոյն կորստեան պատճառ ե
ղած են . զանոնք ալ բաղժը ու պատրիշ խօսքերով իրենց
մէջ որսալով . քանի հայրերու ձեռքէն անոնց որդւոց հա
ցագինը խլած են . . . վերջապէս այս աստիճան բարոյակա
նին ասպականեալ անամօթ և ամբարշտ երիտասարդներէ
ի՛նչ անօրէնութիւններ որչա՛փ եղեւնազործութեան չըս
պասվիր :

Վաթինքա՛ նոյն վայրկենին իր մօրը հետ մէկ անկողնի
մէջ կը ննջէր . կուրծքը անոր կուրծքին փակցուցած՝
աղաբաստրի պէս ձերմակ ու փայլուն բաղկուն անոր մար

մինը կը գրկէր : Իր անձնական Զերմութիւնը , մօրը տաք շունչով շնչաւեցած , անոր այտերուն վրայ մէկ մէկ վարդ էր կայացրեր : Իր արծաղ մազերը , գլխէն մինչև բարձին ծայրը տարած ված , ճիշդ նմանութիւնը կը բերէին այն դիտաւորաց վարտերուն , որ ինչպէս անոնք իրենց տէրօջը գլխոյն հտուէն , նոյնպէս իրենց աստղին հտուէն աղեղնաձև կը փայլէին՝ զմայլեցնելով զիրենք գիտողները . և այս նրբաթէշ մազերը աւելի սկսան պայծառ փայլել , երբ Պարթիւնքա անտարբեր և պաղ արիւնով զխող երիտասարդը , սկսաւ յառաջանալ դէպ անոր , ու զնաց կանգնոյ մը հեռաւորութեամբ քովը կայնեցաւ ճրագն ալ ձեռքը : Եյս աղնիւ օրիորդին անմեղութիւնը չը կրցաւ անոր սիրտը շարժել . անոր սքանչելի գեղեցկութիւնը շնորհք մը չը գտաւ անոր աչացն առջև . այլ ընդ հակառակն՝ կարծես թէ գեղեցիկ աղջկանց պակսելովը , իրենց արհեստը աւելի բանեղուն , հետեաքար իրենց վաստակը շատնալուն համոզված , աւելի մօտեցուց իր ձեռքի ճրագը անոր երեսին . որուն լոյսը խտտըղեցուց Քրթիւնքայի աչքերը :

Թշուառ օրիորդը արթնցաւ , աչքերը բացաւ՝ ու ստակալով տեսաւ իր գլխուն վերև ահարկու երիտասարդ մը , որ մէկ ձեռքովը ճրագ մը բռնած՝ միւս ձեռքովը իր թևը բռնելու վրայ էր . ահաբեկ եղած բաշեց իր թևը ծածկուցին տակ՝ գլուխը դրաւ մօրը ծնօտին ներքև ու սկսաւ երկիւղալից ձայնով պօռալ . մայրը արթնցաւ անոր ձայնէն՝ ու ինք ալ յանկարծակիի դալով և սոսկալով , նսխ խաչակնքեց իր երեսը , յետոյ ինք ալ սկսաւ պօռալ : Ետը ձայնին վրայ , ահա տանտէրն ալ մեծ ողաղակ մ'է կը ձգէ ու պատահան մը բանալով , դրացիները կը կանչէ ու « Բարեւ , Բարեւ , Բարեւ » կը պօռայ . . . :

Երիտասարդը առանց բառ մ'արտասանելու անհոգ կերպով ճրագը վար կը դնէ , մէկ գրպանէն օղիով կէս լըցուն շիշ մը կը հանէ , միւսէն ծխախոտին քսակը ու մէկ երկու օր հաղնիված զոյգ մը դուրպայ . անոնք ալ սենեկին մէջ անդին ասդին նետելէն հտու դուրս կ'ենէ՝ աներկիւղ կերպով վար կ'ընէ ու տանը դռնէն փողոց ելնելով , կը սկը-

սի փախչիլ, ճիշտ այն ատեն . երբ դրացիներն ալ տալի տրուն ցատկած՝ պատուհաններէն ՚ի փողոց կը նայէին :

Թշուառ մայրը մէկ ոստիւնով անոր հոռեէն մինչև սրահն եկած՝ կը պօռար, տուանց իր ըսածը դիմնալու կամ բան մը հասկըցընել կարող ըլլալու : Թշուառագոյն աղջկը անկողին մէջ անդգայ տարածված՝ չուներ մէկը որ իր երեսին կաթիլ մը ջուր սրսկէ . Վարդիխ դրացին ներք մինչև անոր սենեկին մէջ գալով, ու հոն փախչողին թողած նշանները տեսնելով, ալ տարակոյսն չը մնացած՝ առանց ականջ կախելու անոր մօրը խօսքերուն՝ դուրս ելան « չէր յուսացվէր աս աղջիկնէն », բարձրով :

Վաթինքայի մայրը՝ ոտքը ձեռքը դող ելած՝ շուարեր մնացեր էր սենեկին մէջ . ու չէր կրնար իր աղջկանն օգնութեան հասնիլ : Տանուտիւրջ կինը վաղեց եկաւ ու փոխանակ դ՛Վաթինքա յղգայութիւն ածելու, փոխանակ անոր երեսին քիչ մը ջուր կամ քացախ սրսկելու՝ անոր վրայ ընկած, երեսները կը պաղներ և արտաւերով կը թրչէր . մինչև որ բնութիւնը գթաց այս ողորմելի օրիորդին աղեկէզ վիճակին վրայ՝ ու ինք անոր խելքը կը լուխը բերաւ :

Ա՛յ կրնայ սակայն այս աղետալի գիշերուան մէջ, այս ահաւոր և անիմանալի դէպքէն ետև, մօրն ու աղջկան ունեցած վիճակը նկարագրել : Ասի բաւուրդն անգամ մը կը մարի կըյնի, ու խելքը գլուխն եկած ատեն մօրը փառտը վերով՝ « ո՛վ էր այն, մայրիկ կըսէ, մա՛րդ էր թէ չէ ուր ուսական . հրեշտա՞կ էր թէ չէ մատանայ, ի՞նչ կուզէր մէնէ . ի՞նչպէս եկած էր հոս . ի՞նչ պիտի բնէր ինձի . ի՞նչու թուէս բռնեց », Ասոնք զրուցելով՝ հեղեղի պէս արտաւեր կը թափէր . ու կարծես թէ այն երկտասարդին պատկերը դուրս կը աեսներ՝ գլուխն իր մօրն թելին տակ կը մուծներ անկէ փախչիլ ուզելով . « ահա կուգայ . . . մայրիկ իս մի տար, աղատէ իս » կը պօռար հեծկըլտալով : Մայրը իր աղջկը գրկած՝ ինք ալ շատ անգամ կը խափվէր ու դէպ ՚ի դուռը կը նայէր . և արտաւերալից աչքերով իր սիրտ սնունդ աղջկանն երեսը կը համբուրէր և զանի իր կուրծքին վրայ կը սխմէր . այնպէս որ իր ու անոր սրտին երկ-

վայրկեանն անգամ մ' իրար զարնելը գիւրումեամբ կը մանար :

Ե՛հա այս կերպով անցուցին մայրն ու աղջիկն , այս աղետաբեր գիշերին մնացած ժամերն ալ , և արեգակին ջերմութիւնը չը կրցաւ անոնց սառած արիւնքը տաքցընել և ոչ անոր լոյսը , ասոնց ուճքին խաւարը փարատել :

Կը շարունակէի :

ՀՈՒՍՆԻ ՓՈՂՈՅԸ

ԵՐԳԱՅԱՌՆ ԿԱՑԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՄԷՎ ԱՐԱՐՈՐԱՅՈՎ

ԱՆՁԻՆԲ

ՇԵՎԻՅԱՌ . . . Էրգիջ

ԶԵՆՈՊԻ անոր կինը

ՇՕՏՈՒԷՅԻ . . . Էկամտաւոր

ՏԻԿԻՆ ՇՕՏՈՒԷՅԻ անոր կինը

ԱՆԴՈՒԱՆԷԴ . . Շօտօռելի աղախինը

ԼԷՈՆ լրագրապետ

Տեսարանը ինչպարզէ 'ն Բարեկ, Շօտօռելի Կան Դել, որ 'ն փողոցն լռանի :

Պէտքէկանն որան Դը . Ժայրը դոռան Դը , Էրիս դոռան Դը . Դերանանին յան Կողմը . Դեկալ Կըլը . Դան Կողմը Դեկան Դը : Բազմաւոր ախտանք , Կայն :

Տ Ե Ս Ի Վ Ա

ԱՆԴՈՒԱՆԷԴ ԵՏԲԸ ԼԷՕՆ

անդոռանէն

Արտիստները Դարձ : Պա՛հ . շատ իմեն Էմ : սա փարատիցը

մաքրելու համար : Երբ մէկը տունէ մը ելնելու վրայ է ,
պէտք չէ որ այսչափ ինքզինքը հոգնեցնէ :

էն

Խորի : Ընդունէ՞մ ... մինա՞կ ես

անդո-անէլ

Ե՛հ ... պարօն Լէոն

էն

Ի՛յ ... եկա՞ւ մի

անդո-անէլ

Ե յո՞ ... երեկ իրիկուն

էն

Ի՛հ , հիմայ ուր է

անդո-անէլ

Իր ամուսնոյն հետ նախաճաշիկ է կընէ ...

էն

Վերջապէս , հոս է , հէ՞ ...

անդո-անէլ

Ուրեմն դուն զանի շատ կը սիրե՞ս ...

էն

Ե՛հ , այնչափ գեղեցիկ է որ ...

անդո-անէլ

Գեղեցիկ ... այո՛ . . . բայց քիչ մը խտրաբարոյ

էն

Ես խիստ կ'իները կը սիրեմ . . . ա՛հ տասնուհինդ օր է
չը տեսնե՞լ . . . շատ երկար ատեն է :

անդո-անէլ

Չեղի համար , կարելի է . . . բայց այդպէս չէ ո՛չ պա-
րօնին համար , և ոչ ինծի համար . . . մանաւանդ ինծի ճամ-

բայ տալու զի ինչ համար :

էն

Բեզին ճամբայ տալ . էյ ինչո՞ւ համար :

անդո-անէն

Ե՛հ , ինչո՞ւ համար կրտէ . անոր համար որ , իր էրիկը ,
Պ . Ըօտուէյլ , անկարգ ծեր մ'է . և տիկինը , էրեկ եկած
տտենը տեսաւ որ , անխիմ հետս կիշնար :

էն

Ուրեմն դուն թող կուտաս որ հետդ իշնան . վա՛յ ...
եթէ գիտցեր էի ...

անդո-անէն

Բայց ամենեւին ... Տիկինը չեղած բաներ էղած կար
ծեց . և պարօնը շատ աղէկ ըրաւ , որ վերջապէս իմ հալ
չեւ տեսնելէ ետք :

էն

Հա՛յ չար ... շատ ցաւեցայ ... քեզին հետ աղէկ յար
մարած էինք և այս առտու ալ , կուղէի զքեզ աղա .
չե՛լ որ այս տունակը իրեն տաս :

անդո-անէն

Պարօնի՞ն

էն

Ոչ ... տիկինին

անդո-անէն

Ո՛հ . ամենեւին , դուք տըվէք , դուք

էն

Բայց Ենդուանէթ .. ես բնաւ չեմ համարձակիր ...

անդո-անէն

Դո՛ւք , Պ . Ինչո՞ն ... լրագրապետ մը ... զրազէտ
մէկը ...

էն

Գրագէտ ըլլալու համար է որ ես կը գրեմ... քու տիւ
րուհիդ իս երկչոտ կընէ... ա՛հ, եթէ աննշան կին մ'ըլլար,
ղիւրաւ համոզւող մ'ըլլար, օրինակի համար, դուն եղած
ըլլայիր...

անդո-անէն

Եսրին...

էն

Բայց ամուսնացեալ կինմը համեստ կին մը...

անդո-անէն

Ո՛հ, ո՛հ, ... ատոնք հոգ չէ...

էն

Կը ճանչեմ կանայք, որ ունին տափանք,

եւ ինձ է ծանօթ ճամբան սիրտերնուն

Կրնամ ես անոնց պատմել փաղաքշանք,

Բայց տիրել կարօղ չեմ առաքինւոյն

Տըգէտ այս մասին միշտ եղած եմ ես

անդո-անէն

Ջանա՛ միշտ պարօն, մի վախճար էրբէք

Խիստ շատ համեստներ, քե հոգնիս աղէկ

Կըրնայ քլլալ որ մեռքըդ անցընես:

էն

Կարելի է ... եթէ դուն ալ ուղես ինձի օգնել...

անդո-անէն

Գարօն Ըօտօռէյն ալ արժանի է.

էն

Տուր սանտոմանին անոր կնոջը, և որովհետեւ քեզի
ճամբայ կուտայ, ես քեզի տեղմը կը դնեմ:

անդո-անէն

Քու սրտիդ մէջ, կարելի է . հէ՞

էն

Ետի հաշտի մի դներ ... հոս իսկ , այս տանը մէջ ,
երկրորդ դատիկոնը :

անդո—անէն

Երկրորդ ... բայց հիմայ երկրորդ դատիկոնն ենք ...

էն

Իրաւ է , երրորդին մէջ ... միշտ կը շփոթեմ ... քա-
նի որ Պօն—Նուվէլն ծառուղին ցածցուցին , չը գիտեմ ,
քանի կանգունն՝ ամեն դատիկոն առաջ գնաց :

անդո—անէն

Ստորերկրեան գետնի հաւասար եղաւ :

էն

Բա՛նն ալ առաջին դատիկոն եղաւ : Եյս օրըն , ամեն
մարդ , ամեն բան բարձրանալու կը ցանկայ ... զո՛ւն ալ
ուրիշներուն պէս պիտի ընես ... Եսկէ զատ , շատ աղէկ
տեղ է ... Եռանձին կնոջ մը քով ... Տիկին , Օհնոպի բաճ-
կոնակարին քով ...

անդո—անէն

Ի՞նչն ղանի կը ծանցե՞ս :

էն

Ե՛ն կը կարէ իմ բաճկոններս

անդո—անէն

Հատ աղնիւ ալ կին է

էն

Օռարթադէ ... խօսող , խնդացող . շատ աղ , կը վար-
վիս դուն անոր հետ ... առ սա ամսակը նայինք :

Կը շարունակէ :

միտնողով ...

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ

Գ Ե Ջ Ե Մ Ի Ը

1859

ՍԵՆԵՍԻՆԷ ՄԱՆՍՈՒՄ

Ըս անուամբ չորս հինգ տարիէ 'ի վեր Իտալերէնէ
Թարգմանուած տետրակ մը կը հրատարակվի բոլոր տար-
ւոյն գլուշակութիւնները պարունակելով :

Նոյն տետրակը այս տարի ալ հրատարակուած տեսնը-
վելով, տաւնեցիկն ամսուան քառորդներուն մէջ ըլլալիք
դէպքերը և օգային երևոյթները պարունակելէն զատ, Լըկ-
րին, Արեգակին և լուսնին որչափ մեծութիւն, և իրար-
մէ որչափ հեռաւորութիւն ունենալնին, Արեգակին և լուս-
նին խաւարումները ինչ պատճառէ յաւաք գալը տեղն 'ի
տեղը նկարագրելով, անոնց վերաբերեալ պատկերներն ալ
վերոյիշեալ տետրին վերջը պատրաստ կը գտնուի :

Ըյս տետրը արգոյ հասարակութեան քիչ շատ պիտա-
նի ըլլալով, առնել ուղղները կրնան Պօլսայ մէջ գտնուված
բոլոր Հայ գրավաճառներուն քով գտնել . որուն հա-
տին գինն է հարիւր փարայ :

Տպագր. Ռ. Բիւրքճեան
Կ. Պօլիս Ֆիմանճըլար :

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Յ. Գ. ՍՐՎԱՃԵԱՆ

1870

1870

1870

1870

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կանոնք ամուսնութեան.
Բարեպաշտ տղայք Փրապովի.
ՔԱԹՈՒՆՔԱ Ճշմարիտ պատմութիւն մը.
Լուսնի փողոցը Երգախառն կատակերգութիւն.
ԾԱՆՈՒՅՈՒՄ.

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆ

Այս լրագիրս ումիսն երկու անգամ կը հրատարակվի, ամէն ամսին կէսին ու վերջին:

Տարեկան գինն է կանխիկ 80 դրուշ:

Ստորագրութեան տեղերն են առ այժմ:

Մեղուին գրասենեակը Մեծ Նոր խան. վերի գուռը Թիւ 2.

Գլխավաճառ Պ Մարգարեանին և Պ. Պաղտատարին խառնութիւնը ի Մէրճան շարտու:

Դուրս ելծալիք լրագիրներուն ճամբու ծախքը առնողին վրայ է:

Խմբագրին գրված եւ խրված համակ կամինչ և իղէ գրութիւն Պ. Մարգարեանին գրատունը պիտի հասնի. ճամբու ծախքը վճարված. եթէ ոչ՝ չը պիտի ընդունվի:

Խոհանութեամբ և առանց կրից գրված մեր նպատակին յարմար յօդուածները կ'ընդունվին, ձեռագիրները ետ չը արվելու պայմանով:

Նշարտելի գիրքէ վը օրինակ մը խըրկելի նէ ձրի ծանուցում կ'ըլլով: